

La Universitat Literària de Solsona (1614-1717): funció social i conflicte interuniversitari

The Literary University of Solsona (1614-1717): Social function and interuniversity conflict

Francesc Xavier Fantova Ibáñez
coordinatio.b.hum@euniv.eu
Universitas Europaea IMF (Principat d'Andorra)

Data de recepció de l'original: 06/11/2024

Data d'acceptació: 23/03/2025

RESUM

Aquest article analitza des d'una perspectiva històrica i institucional “l'Estudi General i Universitat” aplicat a un cas concret: el del Col·legi de Llobera de Solsona (1614-1717), l'existència del qual va provocar un primer debat sobre política universitària a la Catalunya del segle XVII. El present article revisa les aportacions de diversos autors sobre l'esmentada institució i, a partir de l'anàlisi de fonts publicades i materials inèdits, reinterpreta el paper i el conflicte institucional generat per esmentada Universitat amb altres institucions educatives superiors. El centre universitari solsonenc va néixer d'una forma molt atípica, fruit de la commutació de la fundació pia geriàtrica de l'Hospital d'en Llobera, creada a principis del segle XV per aquesta família de mercaders, en un “col·legi d'estudis” gestionat per l'Ordre de Predicadors. La butlla pontifícia de commutació (1614) no va concretar l'abast del desplegament acadèmic, i les autoritats episcopals, comunals i col·legials van interpretar que emparava un desenvolupament universitari complet, sense restriccions de facultats, persones o territoris. D'aquesta forma, el centre de Solsona va esdevenir el setè i últim dels centres univer-

sitaris històrics del Principat de Catalunya, el qual va perdurar fins l'any 1717, quan tots ells foren suprimits per disposició de la nova monarquia borbònica espanyola.

PARAULES CLAU: Col·lació de graus, Col·legi-Universitat, conflicte interuniversitari, Estudi General, Ordre de Predicadors, Solsona, Universitat menor.

RESUMEN

El presente artículo analiza desde una perspectiva histórica e institucional el “Estudio General y Universidad” aplicado a un caso concreto: el del Colegio de Llobera de Solsona (1614-1717), cuya existencia provocó un primero debate sobre política universitaria en la Cataluña del siglo xvii. Este artículo revisa las aportaciones de diversos autores sobre esta institución y, a partir del análisis de fuentes publicadas y materiales inéditos, reinterpreta el rol y el conflicto institucional generado por esta Universidad con otras instituciones de educación superior. El centro universitario solsonense nació de una forma muy atípica, fruto de la conmutación de la fundación geriátrica del Hospital d'en Llobera, creada a principios del siglo xv por esta familia de mercaderes, en un “colegio de estudios” gestionado por la Orden de Predicadores. La bula pontificia de conmutación (1614) no concretó el alcance del despliegue académico, y las autoridades episcopales, comunales y colegiales interpretaron que amparaba un desarrollo universitario completo, sin restricciones de facultades, personas o territorios. De esta forma, el centro de Solsona se convirtió en el séptimo y último de los centros universitarios históricos del Principado de Cataluña, que perduró hasta el año 1717, cuando todos ellos fueron suprimidos por disposición de la nueva monarquía borbónica española.

PALABRAS CLAVE: Colación de grados, Colegio-Universidad, conflicto interuniversitario, Estudio General, Orden de Predicadores, Solsona, Universidad menor.

ABSTRACT

This article analyzes from a historical and institutional perspective “General and University Studies” applied to a specific case: that of the College of Llobera in Solsona (1614-1717), whose existence caused a first debate on university policy in 17th century Catalonia. This article reviews the contributions of various authors on this institution and, based on the analysis of published sources and unpublished materials, reinterprets the role and institutional conflict generated by this University

with other higher education institutions. The university center in Solsona was born in a very atypical way, the result of the conversion of the pious geriatric foundation of the Hospital d'en Llobera, created at the beginning of the 15th century by this family of merchants, into a "college of 'studies' managed by the Order of Preachers. The pontifical bull of commutation (1614) did not specify the scope of academic deployment, and the episcopal, communal and collegiate authorities interpreted it as covering a complete university development, without restrictions on faculties, people or territories. In this way, the centre of Solsona became the seventh and last of the historic university centres of the Principality of Catalonia, which lasted until 1717, when they were all suppressed by order of the new Spanish Bourbon monarchy.

KEYWORDS: Collation of degrees, College-University, Interuniversity conflict, General Study, Order of Preachers, City of Solsona, Minor University.

1. PRESENTACIÓ

Al Principat de Catalunya van existir un total de set centres universitaris entre el període que va des de l'erecció de l'Estudi General de Lleida (1300) a la *reducció* borbònica i trasllat a Cervera (1715).¹ Des d'una perspectiva estrictament jurídica, l'operació borbònica de reforma universitària a Catalunya va consistir en un trasllat o reducció a Cervera de tots els estudis generals i universitats, i no d'una dissolució agregada i sistemàtica de cadascun d'ells. D'aquesta manera es volia assegurar la continuïtat dels drets econòmics i patrimonials de les set universitats en favor del nou i únic Estudi General i Universitat de Catalunya, ubicat a la ciutat de Cervera. El problema, però, fou que el decret borbònic podia retirar els privilegis atorgats (els *pases* reials), però no els pontificis, cosa que va generar una problemàtica relació amb la Santa Seu, amb les consegüents dificultats a l'hora d'institucionalitzar el nou centre cerverí. Quatre d'aquestes institucions (Lleida, Girona, Barcelona i Vic) foren impulsades per la respectiva autoritat comunal, que en fou l'entitat titular i responsable a tots els efectes, i les quatre van gaudir del reconeixement o privilegi, tant de la monarquia com de la Santa Seu. Les altres tres (Tarragona, Tortosa i Solsona) foren iniciatives nascudes des de l'estament eclesiàstic i es

¹ PRATS, J. *La Universitat de Cervera i el reformisme borbònic*, Lleida: Pagès editors, 1993, p. 125-139.

van desenvolupar sota la seva protecció jurídica i material. El conjunt presenta innegables elements comuns, especialment els vinculats a la metodologia docent i a la ordenació disciplinària dels estudis. Però cadascuna d'elles va desenvolupar també trets propis, fruit de les particulars conjuntures territorials i històriques, cosa que permet perfilar els àmbits de la respectiva peculiaritat. En el cas de Solsona, la seva singularitat morfogènica la va convertir gairebé en una excepcionalitat en el marc de la història universitària del Principat.

L'any 1745, tres dècades després del tancament de les universitats històriques catalanes, les autoritats borbòniques encara no estaven del tot segures de l'efectiu compliment de les seves ordres per part dels antics centres universitaris catalans. Sabien que els pares predicadors del Col·legi de Sant Miquel i Sant Gabriel de Solsona continuaven amb la seva activitat lectora d'Arts, Filosofia i Teologia, i volien confirmar que s'havien abstingut de graduar els seus estudiants en favor de la nova i única universitat de Catalunya, creada a l'efecte a la ciutat de Cervera el 1717. Tres insignes solsonencs, doctorats a la Universitat Literària de Solsona abans del seu tancament, foren cridats davant notari per declarar sota jurament que no havien vist ni oït que al referit Col·legi s'haguessin conferit graus més enllà de l'any 1717 "*u otro más*".² Però més enllà d'aquestes requerides manifestacions, els testimonis van aportar un breu però precís resum del que havia estat la història de l'estudi general i universitat de Solsona amb el següent literal:

Que de tiempo muy antiguo, que pasa mucho más allá de ciento y veynte años, se erigió e instituyó, con autoridad pontificia apostólica, Universidad literaria para la enseñanza de las facultades mayores y menores en la casa religiosa y Colegio intitulado de San Miguel y San Gabriel d'en Llobera, de la sagrada orden de padres predicadores, situado en esta dicha ciudad de Solsona. Y se ha mantenido y conservado esta Universidad en dicho Colegio, con la debida formalidad y con los empleos y officios de canciller, rector y otros que se acostumbran en las universidades literarias, enseñando públicamente las facultades de filosofía y sagrada theología, no solamente a los religiosos colegiales sino también a muchos diffrentes estudiantes seglares que concurrían con bastante número a ohir y aprehender en dicha Universidad y Colegio las dichas facultades, siendo sus cathedráticos y maestros los mismos religiosos lectores embiados por la misma religión a dicho

² PLANES, R. *L'Hospital d'en Llobera: lectures d'història de Solsona*, Solsona: Centre d'Estudis Lacetans, 2016, vol. 2, p. 361-363.

Collegio; de los quales y de otros doctores graduados en unas y otras facultades se componía en común y colegio o claustro de dicha Universidad, en la qual (precediendo los devidos exámenes y ceremonias acostumbradas) se han dado y conferido los grados de doctores, assí de filosofía como de theología y demás facultades mayores, a todos y cualesquiera sugetos hábiles e idóneos que, haviendo professado dichas facultades, pedían el dicho grado en ellas. Y los examinados y graduados en dicha Universidad y Colegio gozavan y han gozado de los honores y preeminencias de que suelen gozar y fruir los demás doctores graduados en otras universidades. Y respecto de las costas y salarios que se pagavan por la consecución de dichos grados quedavan a favor y beneficio de la manutención de los religiosos de dicho Colegio de Predicadores, menos alguna porción que se repartía entre los examinadores, canceller rector por sus propinas. Y en el estado referido, con todas las dichas y otras formalidades, han visto ellos relatantes en dicha ciudad al dicho Colegio de Padres Predicadores y Universidad en él erigida y que ha perseverado y mantenídosse assí hasta el año de 1717 u otro más cierto año, en que se erigió la Real Universidad literaria en la ciudad de Cervera, en este principado de Cathaluña.

A partir d'aquesta síntesi del segle XVIII hom pot recapitular sobre els elements que van configurar, institucionalment i acadèmicament, aquell centre universitari català. Per a percebre i entendre la singularitat de la seva erecció i constitució cal, però, que en primer lloc s'exposi el seu origen: una fundació pia autònoma, d'origen civil i sense cap relació amb el món de la formació i menys encara de l'universitari. Precisament, aquest particularíssim substrat institucional seria la base a partir de la qual es bastiria l'excepcionalitat del cas solsonenc, i marcaria tant la seva morfogènesi, a principis del segle XVII, com la seva "reducció" cent anys després.

2. LA FUNDACIÓ PIA AUTÒNOMA: L'EMPARA CANÒNICA

La butlla del papa Pau V de l'any 1614 (*vid.* Annex I) fou, efectivament, una autorització apostòlica, però no pas d'erecció d'un estudi general i universitat, sinó de commutació de l'objecte caritatiu originari d'una fundació pia autònoma, coneguda com l'Hospital d'en Llobera, que havia estat instituïda a Solsona l'any 1411 per disposició testamentària de la última representant de la nissaga dels Llobera.

Segons la classificació constantinopolitana del Crisòstom, la missió fundacional que li fou assignada era la gerontocomial, és a dir, l'assistència de persones ancieanes i desvalgudes, i a ella s'hi va dedicar el referit hospital durant els dos segles de la seva existència, sense cap confusió coneguda al respecte, més enllà de la cura de les ànimes de les persones beneficiàries (i d'alguna singularitat imprevista).

La mateixa autorització romana de commutació revela la naturalesa canònica de la fundació pia, a partir de la qual la *universitas rerum* disposava de personalitat jurídica pròpia i diferenciada de la dels seus administradors (descendents de les famílies paterna i materna de la fundadora). Aquesta condició canònica, vinculada sempre a la missió pia caritativa, s'emparava en el cànon conciliar establert a Vienne el segle XIV. El control i supervisió externa corresponia a dues dignitats eclesiàstiques: el prior del convent dels dominics de la Seu d'Urgell, que nomenava els administradors, i el bisbe de la diòcesi (inicialment la d'Urgell i posteriorment la de Solsona), al qual li corresponia vetllar pel compliment de la pia missió i aprovar els comptes dels administradors.

La naturalesa jurídica canònica de la fundació pia dels Llobera mai no fou qüestionada o alterada per tercers. Cap autoritat civil, ni senyorial ni comunal, va participar en la seva creació, intervenir en el seu posterior funcionament (ni tampoc col·laborar) o, en el cas de la reial, expropiar els seus bens i rendes en el moment del tancament universitari. L'esplèndid edifici gòtic de l'Hospital d'en Llobera fou construït en la part del terme de Solsona que corresponia al senyoriu temporal de la canònica agustiniana de Santa Maria i, per tant, la fundació pia restava al marge de qualsevol ingerència de l'altre poder feudal present a la vila: els Folc de Cardona, hereus dels Torroja, primers senyors de Solsona, i esdevinguts ducs a partir del 1491. Per la seva part, la *universitas* dels solsonencs, representada des del 1338 per un Consell comunal (esdevingut "de ciutat" a partir del 1594), no sols no va tenir cap participació en l'empresa pia dels Llobera, sinó que va posar en marxa el seu propi i alternatiu hospital comunal, conegut popularment com "dels pobres".

La condició canònica va protegir sempre la vida del Col·legi de Solsona d'ingerències civils sobre la seva activitat acadèmica. El fet de no haver sol·licitat mai el privilegi del reconeixement reial —a diferència del que van fer els Reials Col·legis de Tortosa—, va tenir els seus efectes jurídics: d'una banda, les denúncies contra el Col·legi de Solsona davant la jurisdicció civil no van prosperar, ni el 1665 ni el 1690, i, per altra part, la decisió borbònica de 1717 de reduir les desafectes universitats catalanes, creant un únic estudi general

a Catalunya, no va poder contemplar Solsona en el seu llistat. La clausura borbònica no va impedir la continuïtat de l'activitat formativa dominica al centre, que perduraria fins el segle XIX, ni va limitar el seu accés a persones de la religió dominica o de condició eclesiàstica en general. L'impacte de la reforma borbònica sobre el Col·legi de Solsona va venir de la concessió del monopoli de la col·lació de graus amb reconeixement oficial a la nova universitat de Catalunya a Cervera. A Tarragona van optar per continuar atorgant graus amb només el reconeixement pontifici, però a Solsona els predicadors no van seguir aquesta via (tot i que l'acta de 1745 fa sospitar que l'acatament no fou immediat).

Així doncs, la història universitària de Solsona parteix d'una fundació pia autònoma medieval, d'iniciativa civil, dotada de personalitat jurídica canònica i, gràcies a les rendes del seu propi patrimoni, dedicada específicament a la missió gerontocomial. Una base institucional difícilment previsible per a qualsevol iniciativa universitària, certament, que en gran mesura projectaria els seus efectes durant tota la posterior fase universitària i fins i tot després d'ella.

3. LA COMMUTACIÓ APOSTÒLICA: LA BUTLLA DE 1614

La declaració de 1745 diu que la Universitat Literària de Solsona “... *se erigió e instituyó, con autoridad pontificia apostólica...*”. Les paraules semblen molt acurades i l'afirmació és certa i contrastable, però observis que s'evita referenciar que l'autorització en qüestió fou lliurada mitjançant una butlla papal del 1614. Aquesta elusió no era ni casual ni novadora: ja la trobem a l'inici de la vida universitària del centre i la seva causa resulta perfectament comprensible.

La butlla expedida pel pontífex Pau V –d'obediència dominica– va autoritzar la commutació de la missió pia fundacional, que passaria de geriàtrica a formativa. En si mateixa, l'erecció d'un “col·legi d'estudis” a través d'una commutació no comportava forçosament una conflictivitat jurídica, atès que aquest tipus de transformacions missionals estaven previstes i procedimentades en l'àmbit jurídic canònic. El problema el generava la concreció de la nova missió fundacional: si el col·legi d'estudis havia d'albergar un estudi general, amb les corresponents facultats, on es *llegiria* i graduaria a estudiants clergues i seglars, aleshores calia aproximar-se a la tradició jurídica de l'erecció d'aquest tipus de centres, en la qual la Santa Seu hi tenia una experiència de més de tres segles.

Però el títol jurídic legitimador del centre col·legial tenia la commutació de l'obra pia fundacional com a objectiu principal, raó per la qual forçosament havia de diferir, en contingut i forma, de les butlles que fins llavors havien aprovat els privilegis pontificis d'ereccions universitàries. Normalment, aquests privilegis s'atorgaven a institucions ja existents (el *substrat* institucional), les quals acreditaven una activitat formativa prèvia com a fonament de les seves respectives sol·licituds. Així, per exemple, en l'àmbit català, la ciutat de Lleida podia acreditar a finals del segle XIII la presència al seu territori d'escoles de formació jurídica i mèdica³ (o, en el cas de Tortosa, la dels magnífics i renaixentistes Reials Col·legis⁴). Aquells substrats formatius previs, acreditats en les sol·licituds de privilegis papals universitaris, eren objecte de la corresponent valoració i, quan la realitat o la viabilitat no era del tot clara, la seu romana adoptava les seves cauteles abans de concedir-los, com fou el cas de Girona, per exemple.

En el cas de Solsona, l'any 1614 existia efectivament una entitat de dret canònic d'acreditada solvència i continuïtat, però no era una institució educativa que pogués sol·licitar directament el privilegi universitari a Roma: calia transformar abans un hospital en un centre educatiu amb capacitat per a erigir-se en estudi general i universitat. Dues eren, doncs, les passes consecutives necessàries per a completar el procés de legitimació universitària pontificia. La butlla del papa Pau V fou la primera passa: va transformar l'Hospital d'en Llobera en el Col·legi de Sant Miquel i Sant Gabriel, i el va cedir al seu orde per a que hi fossin desenvolupats els corresponents estudis. En aquest punt podem ubicar la primera singularitat institucional de la legitimació universitària solsonenca.

4. L'ERECCIÓ EPISCOPAL: LA CESSIÓ DE 1615

La butlla pontificia de commutació fou rebuda pel segon bisbe de Solsona, el cistercenc aragonès fra Juan Álvaro, que l'any 1615 va procedir executar la commutació autoritzada. En l'acta de la cessió de la fundació pia commutada als Predicadors, el bisbe solsonenc, va fer constar, en primer lloc,

³ BUSQUETA, J. «La fundación del *Studium Generale* de Lleida y la tradición jurídica ilerdense», *Scripta*, núm. 15 (2020), p. 7-48.

⁴ QUEROL, E. *L'antiga Universitat a Tortosa*, Tortosa: Ateneu Cultural Tortosa & URV, 2013, p. 12-104.

la seva condició de *regiae Magestatis consiliarius*, i tot seguit la de *commissarius apostolicus*. Ni una ni altra condició l'emparaven per a atorgar privilegis universitaris reials o pontificis, òbviament, però no sembla que fos aquesta la seva intenció. Álvaro va fer constar així que l'acte d'execució gaudia tant del coneixement directe de l'autoritat civil suprema, atorgat per la seva condició de conseller reial, com de la pontifícia, de la qual ell era *specialiter deputatis* en virtut de la pròpia butlla papal de commutació.

El cas és que el bisbe Álvaro no es va limitar a un acte formulari de transmissió de possessió, sinó que es va voler assegurar del compliment efectiu i complet de la commutació autoritzada, assumint, en virtut del seu comissionat apostòlic, que li pertocava a ell concretar tots aquells aspectes no definits per la butlla. De pas, va començar recordant als predicadors que de cap manera la fundació pia podria esdevenir un convent —opció que havia estat temuda pel Capítol catedralici de Solsona anys enrere—, raó per la qual les disposicions estatutàries de la nova fundació col·legial no podrien ser vulnerades pels acords provincials de l'orde, una cautela que indica la voluntat de mantenir la personalitat jurídica de la fundació i la seva separació respecte del funcionament conventual dels predicadors. Aquesta cautela es demostraria efectiva en alguns moments de la història del centre, fins al punt que esdevindria un model per a iniciatives fundacionals posteriors.⁵

Sens dubte, aquestes qüestions eren del tot estratègiques per al desenvolupament institucional de la nova fase històrica de la fundació pia, però allò que resultaria decisiu a efectes estrictament universitaris seria la concreció episcopal sobre l'objecte de la nova missió: un estudi general on es poguessin formar i graduar estudiants clergues i seculars d'arreu dels regnes hispànics. Al bisbe Álvaro no li preocupava la restricció de les places d'estudiants col·legials en favor de dominics catalans (ni tant sols va requerir l'establiment d'un nombre mínim), sinó que el nou centre fos d'accés obert, com el de Tortosa⁶, on ell s'havia format, i que els dominics regentaven sense ser-ne tampoc els titulars. Quedava així eliminada l'opció de reproduir el model del Col·legi de Sant Jaume del Pallars, ubicat a Tremp, que gaudia de privilegi pontifici com a estudi general només per a persones de l'*agro dominico*.

⁵ ALÒS, R. d'. "Els estatuts del Col·legi Major de Sant Vicens i Sant Ramon, dels dominicans, a Barcelona", *Anuari de la Societat Catalana de Filosofia*, núm. 1 (1923) p. 145-164

⁶ QUEROL, E. *Estudis sobre cultura literària a Tortosa a l'Edat Moderna*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006, p. 69

La concreció episcopal de l'objecte tindria encara un segon i decisiu esglaó: el centre podria *llegir* i graduar en qualsevol de les disciplines acadèmiques implantades en els col·legis de predicadors, sense cap limitació ni referència explícita a cap d'ells. Al col·legi de Tortosa només es *llegien* Arts i Teologia, però al valencià d'Oriola, dins també de la mateixa província dominica d'Aragó, s'hi havien implantat també els drets Civil i Canònic i la Medicina, de forma que les possibilitats universitàries del nou centre de Solsona eren, segons la cessió episcopal, completes.

Així, doncs, la legitimació universitària de Solsona no fou el producte d'una epiqueia massa aguda de la butlla papal,⁷ sinó d'una decidida acció episcopal, com va advertir Ramis⁸. Segurament sense ser-ne conscient, el bisbe Álvaro es va avançar més de tres segles a la fórmula concordatària que s'establiria al Regne d'Espanya a finals del segle xx, consistent en una doble via legal per a l'erecció d'universitats per part de l'Església Catòlica: per a crear les "universitats pontifícies" (Deusto, Comillas, Salamanca, Navarra) la butlla papal, i per a crear les "universitats catòliques" (Múrcia, Àvila, València) el decret episcopal.

Sia com sia, amb aquesta singularíssima legitimitat canònica el Col·legi de Sant Miquel i Sant Gabriel de Solsona va començar la seva activitat acadèmica el curs de 1616-1617. Les limitacions d'aquesta fórmula *avant la lettre* apareixerien pocs anys més tard, quan va arribar el moment de graduar la primera promoció dels estudiants.

D'acord amb els estatuts col·legials, confirmats per l'Orde de Predicadors l'any 1617, els dominics es comprometeren a *llegir* en les disciplines o facultats d'Arts i de Teologia. Els estudiants que acreditessin ja la llicència del batxillerat d'Arts (o equivalent), podien accedir directament a Teologia i cursar els cinc cursos previstos, de forma que a finals del curs de 1620-1621 la Universitat Literària de Solsona havia de procedir a col·lacionar els seus primers graus universitaris.

El document acreditatiu dels graus –versió primerenca de l'actual diploma del títol– tenia un format general més o menys estàndard, fruit dels tres segles

⁷ AJO, C. M. *Historia de las Universidades hispánicas*, Ávila-Madrid: CSIC, 1957-1979, Vol. III, p. 67-71.

⁸ RAMIS, R. «Sobre los privilegios de la Universidad de Solsona y los grados en leyes, cánones y medicina durante el siglo XVII», *Glossae. European Journal of Legal History*, núm. 12 (2015), p. 661-678.

RAMIS, R., RAMIS, P. «Los últimos grados de la Universidad de Solsona (1701-1715)», *Historia. Instituciones. Documentos*, núm. 44, (2017), p. 313-349.

de tradició universitària precedent. L'òrgan unipersonal emissor era arreu la Cancelleria de la Universitat, càrrec que a Solsona corresponia estatutàriament al Rector del Col·legi, el qual feia constar, de forma explícita, la referència legal del dret que emparava la graduació. A la resta d'universitats, aquesta informació remetia als privilegis pontificis o reials i, quan els dos instruments estaven ja concedits, a tots dos a la vegada.

5. LA BUTLLA DE 1620: INVENCIO O PRECIPITACIO

En el cas de Solsona, la solució episcopal adoptada en la creació de la Universitat presentava una problemàtica exposició, atesa la seva excepcional atipicitat. Fer constar una butlla “de commutació fundacional” com a base jurídica de les graduacions no era una opció pacífica, si més no d'entrada, i amb una explicació complementària sobre el decret episcopal es corria el risc de generar més dubtes que no pas seguretats. El reconeixement i, per tant, la validesa acadèmica i social dels graus solsonencs, podia quedar en suspens si aquest tema no es resolvia amb alguna alternativa millor.

És en aquest context on emergeix el confús episodi d'una desconeguda segona butlla del mateix papa Pau V, que hauria estat promulgada l'any 1620, però de la qual ningú en té constància –no figura al Butllari oficial del l'Orde de Predicadors–, però apareix referenciada en alguns títols emesos per la Universitat. Aquesta segona butlla vindria a ser la confirmació del decret del bisbe Álvaro: al Col·legi de Solsona s'hi erigia un estudi general amb una universitat capacitada per a graduar en totes les facultats, igual com a d'altres insignes universitats catalanes i hispàniques (no sols dominiques).

A partir de la documentació conservada es va fer evident que els títols on apareix referida aquesta segona butlla foren emesos durant la primera fase de les graduacions, però desapareixen els anys posteriors, en els quals la referència legal fou la butlla de 1614 (fet que va advertir Ajo⁹) malgrat les seves circumstàncies. Però alguns d'aquells títols inicials arribaren al coneixement de tercers, segurament per haver estat presentats, per part dels seus titulats, davant d'institucions civils o eclesiàstiques en ocasió d'algun procediment públic. L'existència o inexistència de la butlla de 1620 podia ser de difícil comprovació per part d'un tercer no legitimat (el Butllari de l'Orde encara no s'havia recopilat), però el fet de poder constatar el canvi de referent

⁹ Ajo, C. M. *Ibid.*. Vol III. p. 67-71.

legal en les graduacions posteriors obria el camí a les suspicàcies i, al final, al qüestionament de la legitimitat universitària.

Això és el que va fer la Universitat Literària de Barcelona l'any 1665: instar a l'autoritat virregnal a requerir l'acreditació de la butlla de concessió del privilegi apostòlic al Col·legi de Solsona. No entrarem en aquest punt en les motivacions d'aquesta actuació, que a la llum de la seva demanda no foren únicament acadèmiques, sinó que constatarem el fet que la pseudo-denúncia barcelonesa feia referència a uns títols emesos dècades enrere, abans de la Guerra dels Segadors, i que probablement els responsables de la Universitat solsonenca d'aquell moment no en podien tenir un coneixement complet i fidedigne del que havia passat. En tot cas, l'acció del claustre barceloní, que seria represa l'any 1690, no va generar cap efecte sobre la Universitat de Solsona, que continuaria graduant fins l'any 1717 "*u otro más*", com van declarar aquells testimonis de 1745.

En un intent d'establir una hipòtesi del que va succeir amb la butlla de 1620, la historiografia del segle XXI de forma gairebé unànime, i contra el parer dels historiadors precedents, especialment els locals¹⁰ ha considerat que la butlla de 1620 fou una invenció i que, en conseqüència, l'activitat universitària de Solsona va ser il·legítima i fraudulenta. Aquestes radicals conclusions van trobar el seu fonament principal i gairebé únic en l'al·legat presentat per la Universitat de Barcelona l'any 1690, obra del jurista Lluís de València, però sense assumir-lo de forma crítica, com pertocaria a un document d'aquella naturalesa. Per altra part, el fet que els dominics solsonencs no aportessin una explicació d'aquest episodi, i es limitessin a comunicar la desaparició de la butlla durant el saqueig de Solsona del 1655, dona peu a especulacions en un sentit negatiu.

Això no obstant, l'episodi de la butlla de 1620 en realitat no va afectar en res la legitimitat singular del centre, que sempre fou la butlla de commutació de 1614 i el decret episcopal d'execució de 1615. Afirmar que membres de l'Orde de Predicadors inventaren una butlla pontificia en benefici dels seus interessos és una acusació molt greu, que requereix d'unes proves a la mateixa alçada. No és fàcil d'acceptar que els centenars de graduats a la Universitat, la majoria eclesiàstics, des de bisbes a diaques, passant per abats, priors, inquisidors, ardiaques, canonges, vicaris i rectors, ignoressin tots ells aquest

¹⁰ LLORENS, A. *La Universidad Literaria de Solsona (1620-1717)*, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 1970, p. 95-101.

suposat frau continuat i cerquessin a Solsona els seus graus acadèmics i les investidures doctorals durant tot un segle.

Alternativament, una altra hipòtesi no menys raonable seria la d'una precipitació en les actuacions. El problema de la referència legal havia de ser advertit gairebé des de l'inici, molt abans d'arribar al cinquè curs i trobar-se a les portes de l'expedició dels diplomes, quan les possibilitats de trobar una solució satisfactòria serien mínimes. És més lògic pensar que la prudència dominica els fes conscients de la problemàtica que suscitaria referir la butlla de 1614. Per altra part, Juan Álvaro, qui havia definit l'abast de l'estudi del Col·legi, continuava essent el bisbe de Solsona, i era plausible pensar que estaria disposat a completar la seva col·laboració. La iniciativa més lògica hauria estat tornar a demanar a Pau V una segona butlla específicament adreçada a confirmar la disposició episcopal de 1615. En aquesta empresa a ben segur que hi haurien trobat també el suport tant de les autoritats catedralícies com de les comunals, directament beneficiàries de l'activitat de graduació del centre.

El problema, però, era que per a trametre a Roma una sol·licitud com aquella calia que el centre remitent acredités el desenvolupament d'una certa musculatura institucional i acadèmica, i la constitució estatutària de la Universitat Literària no es va formalitzar fins l'any 1621, amb doctors dominics i altres d'externs (metges i juristes) que hi foren agregats. Per tant, si la sol·licitud es va enviar abans de 1620, encara que fos a nivell de consultes exploratòries, la seva progressió hauria estat nul·la. Tot i això, a l'empara d'un pontífex del mateix orde i comptant amb el ple suport episcopal, cal reconèixer la possibilitat que la proposta de butlla hagués pogut arribar a la taula de la Cancelleria pontificia l'any 1620, i que les notícies arribades a Solsona infonguessin optimisme a les files del Col·legi. Però Pau V va morir a començaments del 1621 sense signar la suposada segona butlla, i qualsevol acció posterior de seguiment que hagués pogut fer el bisbe Álvaro va quedaria aturada arran de la seva sobtada mort l'any 1623.

Si partim del fet que l'Orde de Predicadors era la religió universitària per excel·lència, i del convenciment que no precisava inventar cap butlla per a desenvolupar el seu Col·legi de Solsona, l'explicació alternativa sobre l'afer de la butlla de 1620 és que un excés de confiança va provocar una precipitació en les actuacions, donant per aconseguida una cosa que finalment quedaria estroncada. En qualsevol cas, aquesta hipòtesi podrà confirmar-se o rebutjar-se el dia que aparegui algun rastre documental de l'operació, ja sia a Roma o a Solsona. En canvi, documentar una suposada falsedat darrera una "invenció" és una empresa que resulta bastant menys assequible.

6. L'ORGANITZACIÓ COL·LEGIAL

Seguint el fil de la declaració de 1745, el subjecte jurídic destinatari d'aquesta complicada i singular empara legal fou la fundació pia autònoma dels Llobera, commutada d'Hospital a "*casa religiosa y Colegio intitulado de San Miguel y San Gabriel d'en Llobera*". Com era d'esperar, la nova missió fundacional va requerir una nova ordenació interna, uns estatuts que emanaven de la seva reconeguda autonomia canònica per a auto-organitzar-se. L'autoritat episcopal, en ús de les seves competències conciliars sobre les fundacions pies de la seva diòcesi, havia de donar-hi el seu vistiplau, mentre que els nous administradors, els germans de l'Ordre de Predicadors, havien de proposar un text que s'adaptés plenament a les condicions de la commutació pontifícia i la cessió episcopal.

Els estatuts del Col·legi de Sant Miquel i Sant Gabriel de Solsona ens han arribat gràcies al fet d'haver estat adoptats mig segle més tard pel Col·legi barceloní de Sant Vicenç i Sant Ramon. Tot indica que la raó d'aquesta adopció podria ser la referida clàusula de preeminència estatutària davant les disposicions provincials de l'orde, incorporada pel bisbe Álvaro com a cautela per a assegurar l'autonomia del centre. En tot cas, aquest model estatutari solsonenc, tot i tenir els elements clàssics dels col·legis dominics, no quadrava del tot amb el model precedent del Col·legi de Sant Jaume del Pallars, l'únic de titularitat íntegrament dominica que hi havia a Catalunya a principis del segle XVII. Tampoc amb els estatuts dels Reials Col·legis de Tortosa, que es van haver d'adaptar a la realitat del seu entroncament amb les estructures episcopals, que n'eren les titulars, igual que va passar amb el precedent valencià del Col·legi d'Oriola.

Un col·legi dominic no era un convent, però compartien elements organitzatius comuns. La figura del Prior conventual, amb les seves competències i atribucions, es traslladava explícitament als col·legis sota la denominació de Rector, i els seu substitut natural, el Subprior, passava a denominar-se Vicerector. Però el Rector col·legial de Solsona no tenia associat al seu mandat l'obtenció d'uns resultats econòmics o patrimonials, com era el cas d'Oriola¹¹, només s'exigia que hagués estat abans prior conventual, pressuposant, potser, que amb aquesta experiència prèvia s'assegurava la idoneïtat per al càrrec. En qualsevol cas, en els estatuts col·legials solsonencs

¹¹ MARTÍNEZ-GOMIS, M. *La Universidad de Orihuela (1610-1807)*, Alacant: Institut d'Estudis Juan Gil Albert, 1987, p. 174-187.

queda ben clar que la figura del Rector és de caràcter directiu o gestor i no acadèmic, tot i que al llarg del segle universitari del centre es troben nombrosos lectors ocupant el càrrec (i algun d'ells fent les dues funcions simultàniament, tot i que per causes de força major).

El conjunt dels frares vinculats al Col·legi conformava l'assemblea de la comunitat, que era convocada eventualment per a prendre en consideració decisions d'especial transcendència, entre elles l'elecció dels quatre consiliaris que havien d'acompanyar al Rector durant el seu mandat, formant així un òrgan col·legiat superior de govern i administració del Col·legi.

Dins d'aquesta comunitat col·legial es podia distingir el grup dels membres dedicats a la gestió, administració i culte del centre, conformat pels sacerdots, amb el seu President al capdavant, exercint les funcions de vicari de l'església, els frares llecs, especialment útils al Col·legi de Solsona com a procuradors de vassalls, i els famuls, que s'encarregaven de les feines de consergeria (diferents a les dels bidells universitaris clàssics), cuina, vigilància, custòdia i d'altres serveis semblants. El grup acadèmic de la comunitat era el conformat pels docents (els lectors) i els discents (els col·legials). Entre els primers les diferències quedaven circumscrites a les seves especialitats lectores (Arts, Filosofia o Teologia), i en els darrers es distingia entre els adults i els joves —que tenien el seu Mestre de seguiment—, però també segons el seu dret d'accés al Col·legi: els col·legials que no havien obtingut una plaça podien optar per pagar la seva estada (els contribuents), d'altres compensant el seu cost treballant per al Col·legi (els coadjutors), i finalment, els que gaudien de la gratuïtat de l'estada i havien d'aplicar-se íntegrament i únicament als estudis (els beneficiaris).

Amb aquesta organització col·legial, l'Orde de Predicadors va instituir a Solsona un "sistema d'acció", mitjançant el qual donava compliment al seu compromís de cessió fundacional, actuant *de facto* com l'agent proveïdor, a través dels seus propis recursos docents, de la formació superior compromesa, concretada en la *lectura* de les facultats d'Arts i Teologia. El fet que els predicadors fossin també receptors d'aquesta formació superior i, per tant, beneficiaris directes de l'activitat fundacional, era una justa i implícita compensació, atès que no podien rebre ingressos per una docència que forçosament havia de ser gratuïta. Per tant, amb les rendes i patrimoni de la commutada fundació pia dels Llobera, els predicadors havien de finançar el funcionament d'un centre educatiu, els serveis dels lectors docents i el manteniment dels estudiants col·legials, sense poder cobrar res als estudiants externs matriculats a la Universitat que accedien a les seves *lliçons*.

L'anomenat model universitari col·legial, al qual indubtablement cal adscriure el cas de Solsona, presentava, com era previsible, una evident pluralitat entre les realitats històriques que s'hi han associat. El Col·legi de Solsona va tenir més autonomia respecte a l'Orde de Predicadors que no pas l'altre exemple històric català d'universitat col·legial dominica: Tortosa. Però també en va tenir molta més respecte de les autoritats eclesiàstiques locals, episcopals i catedralícies, que a la ciutat de l'Ebre codirigiren els destins del centre universitari.

En canvi, si observem l'arquitectura estatutària estricta del Col·legi de Solsona, fent abstracció del dret d'accés que la tenien els estudiants externs a l'orde, la proximitat organitzativa amb els col·legis dominics de Tremp i de Barcelona resulta palmària. Només la comentada clàusula de preeminència estatutària (inicialment adoptada també a Barcelona), permet identificar la diferència entre aquells centres de titularitat dominica, i el centre "cedit" a Solsona.

Però en qualsevol cas s'ha d'assumir que una organització acadèmica col·legial d'origen civil i règim fundacional canònic, cedida a un orde religiós per a la seva direcció acadèmica, no era cap excepcionalitat en aquella època històrica. El propi comte-rei Felip I (II) havia creat l'any 1567, amb aquest mateix format jurídic, el *Colegio de Artes y Sacra Teologia* de l'Escorial, cedit a l'Orde Jerònima, que va perdurar fins el 1837.

7. LA UNIVERSITAT LITERÀRIA DE SOLSONA

Continuant amb les declaracions de 1745, el següent fet del qual s'informa fou que "*... se ha mantenido y conservado esta Universidad en dicho Colegio, con la debida formalidad y con los empleos y officios de canceller, rector y otros que se acostumbra en las universidades literarias...*". Les referides denúncies barceloneses van ignorar en tot moment l'existència d'aquesta universitat a Solsona –en coherència amb la seva negació del dret legitimador–, però els fets documentats demostren que estava estatutàriament constituïda l'any 1621. Lamentablement no disposem del text dels primers estatuts, però sí de la seva primera i única reforma que ha estat documentada, la del 1661, anterior a la pseudo-denúncia del claustre barcelonès del 1665.

Sabem, però, que els procediments d'agregacions de doctors a la Universitat, necessaris per a poder començar les graduacions, s'iniciaren coincidint amb el darrer curs de la primera promoció d'alumnes de l'estudi (1620-1621), i

que perduraren fins la dècada següent, conformant un cos inicial de graduats doctorats en totes les facultats, que, com era normal i lògic en la gènesi d'una institució universitària, havia de ser d'origen extern: “... *de los quales y de otros doctores graduados en unas y otras facultades se componía en común y colegio o claustro de dicha Universidad...*”, com afirmaren els declarants del 1745. En la pràctica, aquestes agregacions de doctors eren uns procediments de convalidació de graus i investidures, executats amb un cerimonial de menor complexitat i solemnitat (al cap i a la fi, el reconeixement públic de la qualitat de “persona docta” ja estava acreditat per terceres universitats), però s'enregistrava en la corresponent acta notarial, puix l'agregació atorgava als titulars receptors uns drets de representació i participació que podien generar drets econòmics en la seva execució, especialment en les graduacions.

Les notícies que tenim dels primers quaranta anys de la Universitat són indirectes i molt escadusseres, però permeten saber que es reconeixia a tots els graduats que allí rebien la investidura doctoral com a membres de la Universitat, seguint així la tradició medieval. Això no obstant, la mateixa tradició establí que la incorporació plena a la Universitat es perfeccionava després de dos cursos de regència lectiva a l'estudi, i aquest no era el cas dels nombrosos doctorands que no eren residents a Solsona ni al seu bisbat, i que tampoc tenien prevista cap tipus de regència, més enllà de participar en algun exercici de l'Acadèmia. Tampoc era el cas dels doctorats solsonencs en facultats com les de Dret o la de Medicina, en les quals es graduava però no s'hi llegia a l'estudi de Solsona. Per tant, la delimitació de qui formava part del claustre de la Universitat Literària de Solsona no quedava mai del tot clara: si era formada exclusivament per *lectors*, com es despenia del seu adjectiu qualificador, aleshores només els doctors dominics del Col·legi n'haurien pogut formar part; per tant, si es volia acreditar la presència de doctors de totes les facultats per a poder graduar en elles, calia que els doctors juristes i mèdics fossin considerats lectors en raó de la seva participació a les sessions de l'Acadèmia. Aquesta atípica fórmula va permetre constituir la corporació universitària gairebé des dels mateixos inicis de l'activitat del centre.

Amb el pas dels anys, el nombre de graduacions i investidures doctorals de persones de l'entorn social i territorial de Solsona va créixer tant que va generar un problema a l'hora de gaudir dels beneficis corresponents a la pertinença universitària. Fins i tot els membres del Consell ciutadà, gairebé tots ells doctorats al centre, arribaren a reclamar l'equiparació de *propines* per la seva participació als solemnes actes d'investidura doctoral, prova de que tots ells feien ús dels seus drets acadèmics en aquest tipus de cerimònies (a banda

d'exercir-ne els estamentals, és clar). Aquesta dinàmica podria ser la causa que explicaria la modificació estatutària del 1661, en la qual es va decidir limitar els membres del “col·legi” de doctors als set lectors col·legials d'Arts i Teologia, més altres set de Dret Civil, set de Dret Canònic i quatre de Medicina. Aquesta limitació a les facultats “graduadores” va generar un curiós canvi conceptual: els doctors investits a Solsona passaven a ser “candidats admissibles” dins de la Universitat per a formar part del “col·legi” de la corporació universitària, que esdevenia així, *de facto*, una mena de subconjunt que assumia les atribucions directives de la Universitat, especialment les referides als nomenaments dels tribunals de graduacions.

Malgrat les poques notícies directes que ens ha deixat la documentació, resulta evident que no es pot negar l'existència efectiva de la Universitat Literària de Solsona, puix coneixem els seus procediments d'agregació, el seu ordenament intern i les manifestacions de les seves activitats, incloent els conflictes associats.¹² També els seus càrrecs o *officis*. Per començar, la Cancelleria era ocupada per un càrrec eclesiàstic, com a la resta d'universitats catalanes, que en aquest cas corresponia al Rector del Col·legi (a diferència de Tortosa o d'Oriola, que era d'assignació episcopal). El Canceller de Solsona convocava, a instàncies del Rector universitari, el claustre de la Universitat i els tribunals de graduacions i investidures. En aquest punt val a dir que a Solsona gairebé sempre la Cancelleria apareix exercida per delegació pel Vicerector col·legial, una praxis que cal interpretar com la voluntat de separar la dimensió acadèmica de la dimensió gestora, pròpia del càrrec de Rector col·legial, tot i que alguns autors (PLANES, 2016 v. I) ho van interpretar erròniament com un desinterès institucional, cosa absurda si es té present que la major part dels ingressos generats per graduacions i investidures no anaven als membres dels tribunals sinó a la Cancelleria, i que representaven una part substantiva dels ingressos totals del centre. Com consta en la declaració de 1745: “... *Y respecto de las costas y salarios que se pagavan por la consecución de dichos grados quedavan a favor y beneficio de la manutención de los religiosos de dicho Collegio de Predicadores, menos alguna porción que se repartía entre los examinadores, canciller rector por sus propinas...*”.

Quan al Rectorat universitari, els estatuts establien un mandat de dos anys i l'obligació de torns alternatius entre titulars eclesiàstics i seculars, al temps que

¹² SERRA VILARÓ, J. *La Universidad Literaria de Solsona*, Tarragona: Sugrañes, 1953, p. 41.

li assignaven les competències disciplinàries sobre l'alumnat,¹³ una disposició lògica si tenim en compte que els estudiants *martinets* estaven formalment inscrits al *Llibre de la Universitat*, que gestionava i custodiava el Secretari, càrrec preceptiu que normalment va ocupar un notari de la ciutat de Solsona. En canvi, sobre la figura del Bidell, tant significativament universitària, només podem constatar la seva existència estatutària (s'hi determinen les seves retribucions), però no es descriuen les seves funcions, per la qual cosa podem suposar que donaven per fet que serien les clàssiques d'aquest càrrec a la resta d'universitats.

8. FORMAR, GRADUAR I INVESTIR

Tal com manava la tradició universitària europea, la formació, entesa com la suma de la impartició de les lliçons i la realització dels exercicis acadèmics, era l'objecte dels estudis generals, mentre que la graduació dels subjectes beneficiaris de la formació corresponia a la corporació universitària, que atorgava la corresponent llicència a través del seu Cancellier. Al Col·legi de Solsona, els dominics van assumir només la formació superior de les facultats d'Arts i de Teologia, "... *siendo sus cathedráticos y maestros los mismos religiosos lectores embiados por la misma religión a dicho Collegi...*".

Els estudis tenien una durada mínima agregada de set cursos (dos d'Arts i cinc de Teologia), i tal com es va fer constar a la declaració del segle XVIII, a l'estudi general del Col·legi hi anaren "... *no solamente a los religiosos colegiales, sino también a muchos diferentes estudiantes seglares que concurrían con bastante número...*". Les poques dades que han arribat sobre el possible nombre d'estudiants externs al Col·legi, tant seglars com seculars, obtingudes pels documents relatius a la confraria dels estudiants o a l'Acadèmia, ens parlen d'un contingent que podria haver oscil·lat entre el mig centenar i el centenar complet, en els moments de màxima atracció, durant la segona meitat del segle XVII.

El pla d'estudis d'Arts seguia el model del Col·legi d'Oriola, i consistia només en dos cursos, un menys (el de *Logica Minor* o proposicional) que a les anomenades "universitats menors" del veí Regne de Castella, mentre que a la de Teologia es va mantenir la durada de cinc anys, l'habitual al segle XVII. Sens

¹³ ANDREU P. M. *Manuale octavum instrumentorum in anno a nativitate Domini MDCLXI*, Solsona: 1661, (ACS, Notarials, f. 494v-495r).

dubte, però, el fet més singular (i previsible) fou que la formació teològica de la facultat va mantenir tothora la seva fidelitat al programa tomista clàssic, sense cap concessió a les perspectives teòriques alternatives (especialment a les suaristes, promogudes pels jesuïtes), de la mateixa manera que a la facultat d'Arts mai no s'hi van contemplar disciplines novadores com la Filologia o la Història, per exemple, que ja formaven part dels *currícula* d'un bon nombre d'estudis generals europeus. Essent així, es va poder afirmar que en aquestes dues facultats de l'estudi solsonenc, “(*precediendo los devidos exámenes y ceremonias acostumbradas*) *se han dado y conferido los grados de doctores, así de filosofía como de theología y demás facultades mayores, a todos y cualesquiera sugetos hábiles e idóneos que, haviendo professado dichas facultades, pedían el dicho grado en ellas*”.

La distinció entre l'activitat formativa o lectora d'un estudi general i la graduadora de la seva corresponent universitat era un fet consolidat ja durant l'Edat Mitjana. La proliferació arreu d'Europa de noves universitats durant el segle XVI, la majoria de les quals van rebre el qualificatiu (que no tipologia) de “menors”, va engegar una dinàmica –gairebé sempre negativa–, d'identificació d'aquelles universitats menors com a “universitats de graduació”. Com era d'esperar, aquesta activitat provocava una nova forma de *peregrinatio* dels estudiants, que poc a veure tenia amb les motivacions acadèmiques que van originar aquell conegut moviment medieval. A la Catalunya del segle XVII, un exemple ben assenyalat d'aquesta pràctica fou el de Pau Claris, canonge d'Urgell i líder polític de la Revolta dels Segadors el 1640, descendent d'una nissaga de reconeguts juristes catalans, el qual va *peregrinar* fins a Pisa i Roma per obtenir les investidures doctorals en dret canònic i en dret civil. El cas, però, era que totes les universitats, ja fossin majors (en volum) o menors, acceptaven candidats als graus que no havien cursat estudis a les seves facultats, fins i tot la mateixa Universitat d'Òxford, per posar un exemple ben assenyalat. Però no es pot negar que les pràctiques abusives, normalment alimentades per la cobdícia, van generar arreu exemple de deshonestedat (especialment a França), i van projectar desprestigis injustos vers aquelles que no els havien practicat.

Una aproximació més acurada a aquest fenomen permet apreciar que les facilitats atorgades per algunes de les més famoses universitats “graduadores” no sempre eren econòmiques, sinó que eren acadèmiques (o *també acadèmiques*), i que aquesta era la raó per la qual funcionava la crida en favor seu entre els estudiants. Lògicament, les universitats que no facilitaven res, sinó que mantenien uns costos enormes o unes dificultats més elevades, es van ressentir d'aquesta competència, que van considerar deslleial i contra la qual

van fer ús de tota la seva artilleria publicística. Al Regne de Castella destaca com a “víctima” de les majors (Salamanca i Valladolid), la Universitat basca d'Oñati, i al de València la dominica d'Oriola. En el cas de Catalunya, fou precisament la de Solsona la que va haver de patir els atacs de la més gran, la de Barcelona, però cal deixar constància de que no tingueren cap efecte, ni legal (les denúncies no van prosperar mai), ni tampoc acadèmic (el seu prestigi es va mantenir inalterat, com ho proven les dignitats eclesiàstiques del més alt rang que hi van continuar anant a graduar-s'hi). Per això els declarants de 1745 van poder afirmar que “... *los examinados y graduados en dicha Universidad y Colegio gozavan y han gozado de los honores y preeminencias de que suelen gozar y fruir los demás doctores graduados en otras universidades...*”.

La Universitat de Solsona va graduar mestres en totes les facultats i, posteriorment, a la gran majoria d'ells se'ls va atorgar la investidura doctoral, seguint un protocol explícitament dissenyat per a donar l'èmfasi públic que correspon a un acte de naturalesa social (els propis estatuts universitaris consideren preceptiva la participació del músics en les celebracions d'investidures). Negar que la immensa majoria dels graduats i doctorats civils tenien com a objectiu la seva progressió estamental cap al braç militar, amb els grans beneficis que això comportava, resulta una ingenuïtat, fins al punt que en un decret borbònic de 1718, complementari al de tancament de les universitats catalanes, es va fer constar en el seu preàmbul: que aquest interès neixia “... *solamente por la vanidad que tienen aquellos naturales de ser graduados en todas las facultades y así gozar de fuero militar...*”.¹⁴

Però la connexió entre doctorat i progrés estamental, manifestació pràctica del benefici de l'acumulació del capital cultural, no fou mai una realitat que afectés exclusivament a la Universitat de Solsona, sinó a tot el sistema universitari europeu de l'Antic Règim. Intentar desacreditar a la institució solsonenca, ja sia per la limitació del seu claustre o per la no limitació del seu nombre de graduacions, no és cosa que es pugui acceptar pacíficament, puix les proves aportades per aquells que han assumit aquest descrèdit no suporten la crítica documentada que en rebutja llurs conclusions.

¹⁴ PRATS, J. *Ibid.*, p: 125-139.

9. COROL·LARI

Pel fet de tenir el seu origen en la commutació d'una fundació pia medieval, la Universitat de Solsona presenta una indubtable singularitat morfogènica, destacable no sols en l'àmbit de les universitats històriques catalanes, sinó fins i tot a nivell europeu. Aquesta singularitat es va mantenir en la seva personificació jurídica canònica, i es va projectar sobre la seva legitimitat acadèmica, que sempre fou únicament pontifícia, a diferència de totes les altres institucions universitàries del Principat de Catalunya.

No obstant això, el seu desenvolupament acadèmic i institucional no va presentar cap excepcionalitat en el seu entorn històric i territorial. Va formar, graduar i doctorar seguint les mateixes fórmules organitzatives i procediments acadèmics que la resta d'estudis generals i universitats, si bé adaptant-se a la realitat de la seva escala.

Si en algun moment hom pot tornar a assenyalar una segona singularitat o especificitat en el cas de Solsona, aquesta seria en el moment de la finalització de les seves activitats de graduacions universitàries i investitures doctorals. Tal com ho prova el document que ha servit de guia per aquest epíleg, les autoritats borbòniques vencedores el 1714 es van trobar, en el cas de Solsona, davant d'una institució acadèmica de difícil identificació. En no disposar del *pase* o privilegi reial, resultava improcedent aplicar-li la reducció operada sobre les altres sis universitats catalanes, de forma que va quedar en uns llimbs acadèmics i jurídics que la van tornar a diferenciar clarament del seu entorn.

La Universitat Literària no era una dependència del Col·legi, com va suposar SERRA VILARÓ (1953), ni podia reivindicar la protecció de la seva naturalesa canònica, atès que incorporava persones alienes a l'estament eclesiàstic (juristes i metges), les quals, a més, podien exercir estatutàriament el càrrec del seu Rectorat. Les graduacions i investitures de la Universitat Literària tenien evidents efectes socials, i sobre aquesta constatació va operar l'ordre executiva de cessament dictada per les referides autoritats borbòniques.

Els dominics de Solsona van continuar donant compliment a les obligacions establertes en la cessió de 1615, de forma que la fundació pia es va mantenir exercint les funcions pròpies de la seva missió commutada el 1614: un "col·legi d'estudis" dedicat a formar en Arts i en Teologia. Si haguessin volgut continuar col·lacionant graus i investitures doctorals més enllà del 1720, quan fou erigida la Universitat de Catalunya a Cervera, haurien precisat d'una butlla apostòlica que convertís el Col·legi de Solsona en una Universitat Pontifícia, com fou el cas de la tarragonina, que va perviure fins l'arribada de

la segona república espanyola el 1931. Però no fou el cas. Tampoc va seguir el camí de l'estudi general de Tortosa, directament convertit en seminari diocesà. El Col·legi de Solsona va mantenir-se així, com un centre de formació superior de l'Orde de Predicadors, fins l'any 1835. A partir d'aquell any l'edifici de l'antic Hospital d'en Llobera tindria altres titulars, però la seva utilitat continuaria essent l'educativa fins que, a finals del segle xx, fou rehabilitat per ubicar-hi la seu del Consell Comarcal del Solsonès, que va permetre el trasllat a l'edifici de l'Arxiu Històric Comarcal.